

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผลิตและจัดจำหน่าย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด

นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์

๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐

ถนนรัตนนิเบศร์ ตำบลไทรมา

อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖

๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘

๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓

โทรสาร ๐-๒๕๕๔-๓๙๒๓

E-mail : editor@muangthaibook.com

Website : www.muangthaibook.com

ผู้เรียบเรียง : ดร.โกสุม สายใจ

ผู้ตรวจ : นางสาวกัจจิรา องค์ศิริพร
นายดำรงศักดิ์ นักการ
นางสาวกัญยาภรณ์ วาสุเทพ

บรรณาธิการ : ดร.สุดารัตน์ เทพพิมล

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง : ดร.โกสุม สายใจ

ผู้ตรวจ : นางสาวกัจจิรา องค์ศิริพร
นายดำรงศักดิ์ นักการ
นางสาวกัญยาภรณ์ วาสุเทพ

บรรณาธิการ : ดร.สุดารัตน์ เทพพิมล

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

จำนวน : ๓,๐๐๐ เล่ม

ผลิตโดย : บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์
๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐ ถนนรัตนนิเบศร์
ตำบลไทรมา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖, ๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘, ๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓

โทรสาร ๐-๒๕๕๔-๓๙๒๓

E-mail : editor@muangthaibook.com

Website : www.muangthaibook.com

ISBN : ๘๘๕-๙๕๓-๗๗๐-๐๓๑-๘

ราคา : ๘๐ บาท

"หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ
ทำสำเนาตัดแปลงหรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด"

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๔ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ซึ่งมีเนื้อหาตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

เนื้อหาในหนังสือมีทั้งหมด ๕ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย (๑) วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบเพื่อการสื่อความหมาย (๒) งานทัศนศิลป์และศัพท์ทางทัศนศิลป์ (๓) วิเคราะห์การเลือกใช้วัสดุ เทคนิคในการสร้างงานทัศนศิลป์เพื่อการแสดงออก (๔) การสร้างงานทัศนศิลป์โดยการศึกษาจากงานของศิลปินที่ชื่นชอบ และ (๕) การประเมินและวิจารณ์งานทัศนศิลป์ โดยใช้ทฤษฎีการวิจารณ์ศิลปะ พร้อมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนากระบวนการคิด เสริมทักษะความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต และกระบวนการทำงานได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งสามารถสแกนคิวอาร์โค้ดเพื่อทำแบบทดสอบประเมินตนเองแบบออนไลน์

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย และผู้เรียบเรียง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ทัศนศิลป์ ม.๔ เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ให้ความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนที่จะนำไปใช้ให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ทั้งนี้ หากมีข้อผิดพลาดประการใด ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย และผู้เรียบเรียง พร้อมน้อมรับคำติชม และกรุณาแจ้งให้สำนักพิมพ์ทราบเพื่อดำเนินการปรับปรุงในโอกาสต่อไป

ดร.โกสุม สายใจ

และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบเพื่อการสื่อความหมาย.....๑

๑.๑ ทัศนธาตุ.....๒

๑.๒ การสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์.....๑๓

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑.....๒๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ งานทัศนศิลป์และศัพท์ทางทัศนศิลป์.....๒๕

๒.๑ งานทัศนศิลป์.....๒๖

๒.๒ กระบวนการสร้างงานทัศนศิลป์.....๒๖

๒.๓ ศัพท์ทางทัศนศิลป์.....๓๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ วิเคราะห์การเลือกใช้วัสดุ เทคนิคในการสร้างงานทัศนศิลป์เพื่อการแสดงออก.....๓๙

๓.๑ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค ในงานวาดเส้น.....๔๐

๓.๒ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิคในการเขียนภาพระบายสี.....๔๓

๓.๓ เทคนิคการพิมพ์.....๔๕

๓.๔ วัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค ในงานประติมากรรม.....๔๗

๓.๕ ตัวอย่างการศึกษาวิเคราะห์ วัสดุ เทคนิค ในผลงานของศิลปิน.....๕๐

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๓.....๕๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การสร้างงานทัศนศิลป์โดยการศึกษาจากงานของศิลปินที่ชื่นชอบ.....๕๓

๔.๑ ขั้นศึกษาข้อมูลทั่วไป.....๕๔

๔.๒ ขั้นวิเคราะห์.....๕๕

๔.๓ ขั้นปฏิบัติการสร้างสรรค์งาน.....๖๐

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๔.....๖๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ ประเมินและวิจารณ์งานทัศนศิลป์ โดยใช้ทฤษฎีการวิจารณ์ศิลปะ.....๖๔

๕.๑ ผลงานศิลปกรรม.....๖๕

๕.๒ ทฤษฎีการสร้างงานศิลปกรรม.....๖๕

๕.๓ คุณค่าของงานทัศนศิลป์.....๖๖

๕.๔ การประเมินงานทัศนศิลป์.....๖๗

๕.๕ การวิจารณ์งานทัศนศิลป์.....๖๗

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๕.....๗๔

บรรณานุกรม.....๗๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบเพื่อการสื่อความหมาย

สาระที่ ๑

ทัศนศิลป์

มาตรฐาน พ ๑.๑

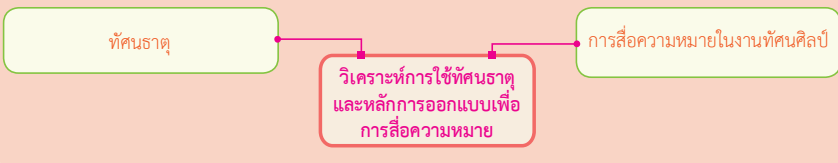
สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด

ม.๔-บ/๑ วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบในการสื่อความหมายในรูปแบบต่าง ๆ

ม.๔-บ/๒ ออกแบบงานทัศนศิลป์ได้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่

ผังสาระการเรียนรู้

๑.๑ ทัศนธาตุ

ทัศนธาตุ เป็นคำที่เราคุ้นเคยกันเนื่องจากได้เรียนรู้กันมาตั้งแต่มัธยมศึกษาต้น (ม.๑-ม.๓) ซึ่งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔-ม.๖) จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์และการนำไปใช้โดยมีคำสำคัญ ที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ทัศนธาตุ การจัดภาพหรือการจัดองค์ประกอบศิลป์ การออกแบบ และการสื่อความหมาย

ทัศนะ หมายถึง การมอง สิ่งที่มีมองเห็นได้ หรือสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยการมองเห็น ในขณะที่คำว่า ทัศนนะ หมายถึง ความคิดเห็น มุมมองหรือเจตคติ ส่วนคำว่า ธาตุ หมายถึง สิ่งที่มีถือว่าเป็นส่วนสำคัญหรือสิ่งสำคัญ เช่น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ นอกจากนี้ คำว่า ธาตุยังใช้เรียกสิ่งสำคัญอื่น ๆ ด้วย เช่น พระธาตุ หรือพระบรมสารีริกธาตุ (กระดูกของพระพุทธเจ้า) เมื่อรวมกันเป็นคำว่า ทัศนธาตุ ซึ่งเป็นคำสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ ดังนี้

ทัศนธาตุ (Visual Element) หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้หรือสิ่งที่ทำให้มองเห็น ทัศนศิลป์จึงเป็นศิลปะที่มีมองเห็น ทัศนธาตุเป็นส่วนประกอบหรือเป็นองค์ประกอบของผลงานศิลปกรรม ได้แก่ เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี พื้นผิว ส่วนประกอบเหล่านี้ ผู้สร้างงานศิลปะ/นักออกแบบ นำมาจัดวางร่วมกัน ปรากฏเป็นภาพ เป็นผลงานศิลปะ และผลงานออกแบบที่ปรากฏเห็นกันมากมายในสังคม

การจัดภาพหรือการจัดองค์ประกอบศิลป์ (Composition) หมายถึง การนำทัศนธาตุหรือองค์ประกอบศิลป์ ซึ่งได้แก่ เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี ฯลฯ มาประกอบกันหรือจัดวางร่วมกันตามเนื้อหาเรื่องราวที่ศิลปินหรือผู้สร้างงานศิลปะต้องการแสดงออกหรือสื่อให้ผู้ชมได้รับรู้

การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง การแยกแยะสิ่งที่ต้องการจะพิจารณาหรือต้องการศึกษา โดยแบ่งแยกออกเป็นส่วนย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อทำความเข้าใจในแต่ละส่วนให้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน รวมทั้งการสืบค้น ศึกษาความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่แยกแยะออกมา ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกันและความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การวิเคราะห์เป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้เราสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (Self-learning) เป็นประสบการณ์เฉพาะของแต่ละคนด้วย

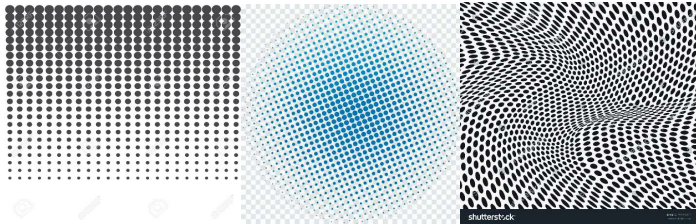
การออกแบบ (Design) หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ ออกมาเป็นภาพให้มองเห็นได้ เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือปรับปรุงดัดแปลงจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบ เป็นภาพผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้ หรือสัมผัสได้ ซึ่งการออกแบบอาจจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง หรือแตกต่างไปจากความเป็นจริง การออกแบบจึงมีทั้งการออกแบบทางจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์ ปรากฏเป็นแบบ แผน ที่นำไปสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานต่อไปได้

การสื่อความหมาย ในหน่วยการเรียนรู้นี้มี ๒ คำที่ต้องศึกษาไว้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ คือ การสื่อสาร (Communication) หมายถึง พฤติกรรมหรือกิจกรรมการส่งหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ซึ่งนับว่าเป็นพฤติกรรมสำคัญของมนุษย์ ซึ่งเป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา กับคำว่า การสื่อความหมาย (Interpretation) ที่เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันผ่านสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยเฉพาะงานทางด้านศิลปะ ศิลปินผู้สร้างงานจะสร้างภาพที่สื่อหรือกระตุ้นให้ผู้ชมได้รับรู้ เกิดความรู้ ความรู้สึกนึกคิดไปทางที่ดี ที่ถูกที่ควรเสมอ

ทัศนธาตุและการวิเคราะห์ทัศนธาตุ ในผลงานทัศนศิลป์จะมีองค์ประกอบหรือส่วนประกอบสำคัญที่ศิลปินผู้สร้างงานนำมาจัดวางร่วมกันจนเกิดเป็นผลงาน ส่วนประกอบดังกล่าว เรียกว่าทัศนธาตุ (visual elements) ได้แก่ จุด เส้น รูปร่างรูปทรง น้ำหนักอ่อนแก่ สี พื้นผิว บริเวณว่าง เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาการสร้างสรรคและการรับรู้คุณค่าของงานศิลปะ จึงนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนธาตุเชิงวิเคราะห์ ดังนี้

๑. จุด (Point) เป็นทัศนธาตุเบื้องต้น เป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดทัศนธาตุอื่น ๆ ตามมา เช่น จุดเป็นที่เกิดของเส้น เมื่อจุดเรียงชิดติดกันจนไม่มีช่องว่างเป็นแนวยาวก็จะทำให้เกิดเป็นเส้น และเมื่อเส้นรวมตัวกันก็จะเกิดเป็นรูปร่างรูปทรง จุดเป็นหน่วยที่มีขนาดเล็กที่สุด ไม่แสดงขนาดความกว้าง ความยาว เราสามารถมองเห็นจุดได้ในสิ่งแวดล้อมทั่วไปรอบ ๆ ตัว เช่น จุดบนตัวสัตว์ จุดบนผิวผลไม้ ต้นไม้ เป็นต้น ในงานทัศนศิลป์ผู้สร้างงานมักจะใช้จุดเป็นพื้นผิว ทำให้สามารถจัดแบ่งจุดออกเป็น ๒ กลุ่ม

ใหญ่ ๆ ได้แก่ จุดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น จุดบนผิวของแมว กวาง **เลือดดาว** กับจุดที่มนุษย์สร้างขึ้นใช้ในงานทัศนศิลป์ และการออกแบบ ซึ่งพบว่าจุดที่มีขนาด น้ำหนักอ่อนแก่แตกต่างกัน ให้ความรู้สึกต่อการมองเห็นแตกต่างกัน

รูปที่ ๑.๑ จุดในงานศิลปะลวงตา (Optical art)

(ที่มา : <https://www.google.com>)

๒. เส้น (Line) เกิดจากการ ขุด ขีด ลาก ด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน ฯลฯ เกิดเป็นร่องรอยให้มองเห็นเป็นเส้น เป็นแนว ซึ่งแสดงถึงทิศทางต่าง ๆ ในอีกกรณีหนึ่ง เส้นเกิดจากจุดที่เรียงชิดติดกันจนไม่มีช่องว่างไปในแนวทางเดียวกัน เส้นทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างจุดสองจุด เส้นทำให้เกิดรูปร่างรูปทรงที่ต้องการ ในทางทัศนศิลป์เส้นสามารถบ่งบอกหรือแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ได้ ดังที่เราเรียนรู้กันมาแล้ว เส้นเป็นส่วนประกอบของสิ่งต่าง ๆ เราจะพบว่าวัตถุสิ่งของที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา จะมีเส้นลักษณะต่าง ๆ ปรากฏอยู่มากมาย ได้แก่

๒.๑ เส้นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นเส้นที่ปรากฏบนตัวคน สัตว์ พืช ฯลฯ มีทั้งเส้นโครงร่างหรือรอบนอก (Outline) และเส้นที่เป็นรายละเอียดปรากฏเป็นลายมือ ลายเท้า ฯลฯ เมื่อพิจารณาไปไม่เจพบเป็นเส้นรอบนอกที่แสดงรูปร่างของใบ ส่วนเส้นที่เป็นรายละเอียดจะปรากฏเป็นเส้นในใบไม้ เช่น ใบโพธิ์ เส้นรอบนอกเป็นรูปสามเหลี่ยมขอบมน เส้นรายละเอียดเป็นเส้นบนใบที่แตกแขนงออกจากเส้นแนวกันที่เป็นแกนอยู่กลางใบ จึงกล่าวได้ว่าในสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติจะปรากฏเป็นเส้นอยู่หลายประเภท หลายแบบด้วยกันทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต เส้นที่ปรากฏเห็นเหล่านี้ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึกต่างกันไป

๒.๒ เส้นที่มนุษย์สร้างขึ้น เกิดจากการขีดเขียนให้เกิดเป็นเส้นเพื่อนำไปใช้ในการกิจการต่าง ๆ ทำให้เกิดเส้นหลายลักษณะ หลายรูปแบบทั้งที่มีชื่อเรียกและไม่มีชื่อ เช่น เส้นในทางการแพทย์จะแตกต่างกับเส้นทางเลขาคณิต โดยเฉพาะเส้นทางทัศนศิลป์จะมีความหลากหลายทั้งเส้นที่เรารู้จักกันทั่วไปและเส้นเกิดจากจินตนาการของศิลปินแต่ละคน ทำให้เกิดเส้นที่มีรูปแบบใหม่ ๆ ที่แตกต่างกันตามทัศนะมุมมอง และเนื้อหาเรื่องราวที่ต้องการสื่อความหมาย

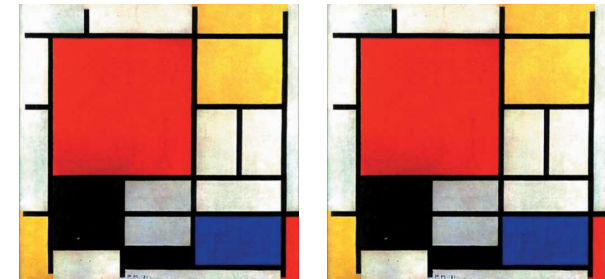

รูปที่ ๑.๒ เส้นที่ปรากฏบนใบไม้ธรรมชาติ ภาพเส้นที่ปรากฏในงานศิลปะ

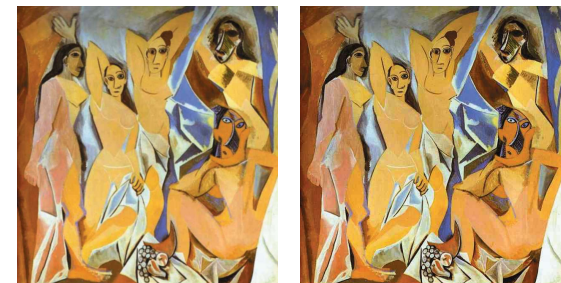
(ที่มา : ภาพวิว.com)

เส้นในงานทัศนศิลป์มีหลายลักษณะและแสดงความรู้สึกที่ต่างกัน ดังนี้

๑.๑ เส้นตรง (Straight Line) เป็นเส้นที่ลากไปในทิศทางเดียวกัน ลากเป็นแนวตรงตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนถึงจุดสุดท้าย ได้แก่ ๑) เส้นตรงแนวตั้ง (vertical line) เรียกโดยทั่วไปว่าเส้นตั้งหรือเส้นตั้ง เป็นเส้นที่ตั้งตรงหรือทำมุม ๙๐ องศากับพื้นโลก ให้ความรู้สึกสูงเด่น สง่างาม เมื่อนำมาประกอบกับเส้นนอนจะให้ความรู้สึกเที่ยงตรง มั่นคง เช่น อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ อาคารสูง เป็นต้น ๒) เส้นตรงแนวนอนหรือเส้นนอน (Horizontal line) เป็นเส้นตรงแนวนอนหรือแนวราบขนานไปกับระดับพื้นโลก เมื่อนำไปใช้ในงานทัศนศิลป์ จะให้ความรู้สึก กว้างขวาง ราบเรียบ ผ่อนคลาย สงบเรียบ ปลอดภัย เช่น ผิวของน้ำที่เรียบไม่มีคลื่น พุงนา ผิวของไม้ที่ราบเรียบ เป็นต้น ๓) เส้นตรงแนวเฉียงหรือเส้นเอียง (Diagonal Line) เป็นเส้นเอียงที่ทำมุมในองศาต่าง ๆ กับพื้นโลก ยกเว้นทำมุม ๙๐ องศา ซึ่งเป็นเส้นตั้งฉากกับพื้นโลกหรือเส้นตั้ง เมื่อนำไปใช้ในงานทัศนศิลป์จะให้ความรู้สึก ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน เคลื่อนไหว แปรปรวนได้ตลอดเวลา อาจจะพุ่งขึ้นหรือตกลงเมื่อใดก็ได้ ถ้าต้องการใช้บอกทิศทางมักจะใช้ร่วมกับหัวลูกศร ใช้เป็นสัญลักษณ์ของความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว รุนแรง ได้ใช้เป็นสัญลักษณ์ของสายฟ้า เส้นตรงแนวเฉียงที่เรียกว่า เส้นทะแยงมุม เป็นเส้นที่ลากเชื่อมระหว่างมุมในรูปสี่เหลี่ยมหรือรูปหลายเหลี่ยม ใช้มากในศาสตร์ของเลขาคณิต ในทางทัศนศิลป์ใช้กันมากในศิลปะแบบคิวบิซึม (Cubism)

รูปที่ ๑.๓ องค์ประกอบศิลป์ ของสีแดง เหลือง น้ำเงิน และ ดำ (Composition with Red Yellow Blue and Black) โดย ปีต โมนเดรียน (Piet Mondriaan) จิตรกรชาวดัตช์ ใช้เส้นตรงแนวตั้งและแนวนอนเป็นโครงสร้างหลักของภาพ ส่วนภาพทางซ้ายมือเป็นภาพเปรียบเทียบแสดงการใช้น้ำหนักอ่อนแก่

รูปที่ ๑.๔ สาวงามแห่งเมืองบาบียอง (Les Femmes d'Alger) โดย ปิกัสโซ (Pablo Ruiz Picasso)

ภาพทางด้านขวามือเป็นภาพเขียนที่สมบูรณ์ ส่วนภาพทางด้านซ้ายมือเป็นภาพขาวดำแสดงโครงสร้างที่ประกอบด้วยเส้นเฉียง โดยงานจิตรกรรมชิ้นนี้เน้นเส้นเฉียงเป็นส่วนใหญ่ของภาพ แสดงท่ายืนของสาวงามที่แตกต่างกัน ทางด้านรูปร่างรูปทรงเป็นใบหน้าของหญิงสาวชาวยุโรป และใบหน้าสาวชาวอฟริกัน ในภาพให้ความสำคัญกับเส้นเฉียงในท่ายืนและท่านั่งที่แตกต่างกัน ทำให้ดูเหมือนว่าทั้งภาพ สาวทั้ง ๔ คน ยืนกระจัดกระจายกันอยู่เต็มภาพ ด้านล่างเป็นภาพสตรีหนึ่ง โดยทุกคนมองออกมาทางด้านหน้าของภาพ ในขณะที่ทางด้านล่างมีภาพหุ่นนิ่งเป็นกลุ่มผลไม้ที่เป็นเส้นโค้ง ซึ่งปิกัสโซ จัดวางไว้ในระนาบหน้า (Foreground) เพื่อชี้นำเข้าสู่จุดสนใจของภาพที่เป็นกลุ่มสตรียืนอวดโฉม ประชันความงามกันอยู่ในภาพ

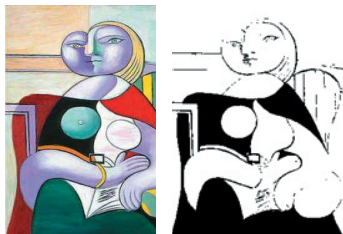
๑.๒ เส้นโค้ง (Curve Line) เป็นเส้นที่ ชิด เขียนหรือลากโค้งไปตามผิวโค้งของโลกที่มีพื้นฐานเป็นทรงกลม มีลักษณะและความรู้สึกแตกต่างไปจากเส้นตรง เส้นนอน เส้นเฉียง โดยทั่วไปจะให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวแบบนุ่มนวล ไม่หยุดนิ่ง เหมือนการเคลื่อนไหวของเกลียวคลื่น ซึ่งเป็นเส้นที่ใช้ในงานศิลปะไทยโดยเฉพาะลายไทย ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในงานลายรดน้ำฝีมือครูวัดเชิงหวาย

รูปที่ ๑.๕ ลายไทย เป็นลายรดน้ำฝีมือครูวัดเชิงหวาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ตัวลายเป็นเขียนแบบนกเปลว เป็นสีของแผ่นทองคำเปลว เปล่งประกายอยู่บนพื้นรักสีดำสนิท ในภาพเป็นตู้พระธรรมที่ใช้เก็บคัมภีร์ พระไตรปิฎก งานชิ้นนี้นับว่าสวยงามมีชื่อเสียงมาก

เส้นโค้งที่ใช้ในงานทัศนศิลป์มีหลายลักษณะ ดังนี้

๑. เส้นโค้งขึ้นหรือโค้งหยาบ เป็นเส้นที่โค้งแบบกระทะหยาบ หรือเชือกหย่อนแบบตกท้องช้าง ซึ่งมีแนวของเส้นคล้ายกับเรขาคณิตทั้งสองข้างขึ้นสู่ท้องฟ้า แสดงความยินดี ให้ความรู้สึก ว่าเรใจ สนุกสนาน
๒. เส้นโค้งลง เป็นเส้นโค้งคว่ำเหมือนกะละมังคว่ำหรือหลังเต่า ให้ความรู้สึกอ่อนโยนไปในทางเศร้าหมอง หงอยเหงา และการรอคอย
๓. เส้นโค้งกันหอย เป็นเส้นโค้งต่อเนื่อง ลากขมวดเป็นวงกลม โดยโค้งวนเริ่มจากวงใหญ่เล็กลงไปเรื่อย ๆ เป็นจุดมีลักษณะคล้ายกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว หมุนวนอยู่โดยรอบ

รูปที่ ๑.๖ สตรีกำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้ โดยปิกัสโซ (Pablo Ruiz Picasso)

ภาพนี้เป็นภาพที่ใช้เส้นโค้งในภาพเป็นส่วนใหญ่ตามลักษณะสำคัญของเรือนร่างสตรีที่มีส่วนว่า ส่วนโค้งที่สวยงาม และมีเส้นตรง เป็นเส้นกรอบอยู่ด้านหลัง ปิกัสโซตัดแปลงรูปร่างรูปทรงในลักษณะของการดัดทอน (Distortion) ตามแนวคิดของศิลปะลัทธิคิวบิซึม ซึ่งเป็นแบบดัดแปลงจากธรรมชาติลายภาพการตูนในปัจจุบัน โดยเฉพาะที่มีใบหน้า ๒ ด้าน เป็นลักษณะเฉพาะของลัทธินี้ ส่วนเป็นเสื้อผ้า สวดลาย เก้าอี้ เป็นรูปร่างอิสระ ให้ความสำคัญกับรูปทรงกลมที่สอดรับกัน ทั้งใบหน้า เรือนร่าง หน้าอก แขน และเก้าอี้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ปิกัสโซยังจัดวางน้ำหนักเข้มสุดไว้ตอนกลางภาพด้านซ้าย เน้นให้วงกลมสีฟ้าเด่นชัดขึ้นมา และวางน้ำหนักเข้มไว้ที่มุมขวาด้านล่าง ทำให้เท้าแขนของเก้าอี้เด่นชัดขึ้น รับกับน้ำหนักเข้มด้านบน การใช้สีโดยรวมใช้สีสะอาดสดใสทั้งภาพ มีการใช้สีแท้ (Hue) ที่เป็นสีเหลือง แดง ดำ ร่วมกับสีผสมขาว (Tint) ส่วนที่เป็น ใบหน้าและแขน ใช้น้ำหนักอ่อนแก่ของสี (Value of color) ทำให้ดูกลมกลืน สอดรับกับความเป็นภาพสตรี

๑.๓ เส้นอิสระ (Free lines) เป็นเส้นเกิดจากการขีดเขียนไปเรื่อย ๆ ตามอารมณ์ของผู้สร้างงานศิลปะต้องการแสดงออกในการคิดสร้างสรรค์เส้นที่แปลกใหม่ ซึ่งมีลักษณะที่ไม่ใช่เส้นตรง ไม่ใช่เส้นโค้ง จึงเป็นเส้นอิสระที่ยังไม่มีชื่อเรียก เมื่อนำไปใช้ในงานทัศนศิลป์จะให้ความรู้ปลดปล่อย มีความเป็นอิสระ ไม่มีขอบเขตจำกัด จนบางครั้งให้ความรู้สึกสับสน วุ่นวายยุ่งเหยิง ขาดความเป็นระเบียบ มักใช้กับรูปแบบงานศิลปะที่ต้องการแสดงเนื้อหาเรื่องราว เป็นแบบที่ให้ผู้ชมรับรู้ได้อย่างอิสระตามประสบการณ์ของแต่ละคน

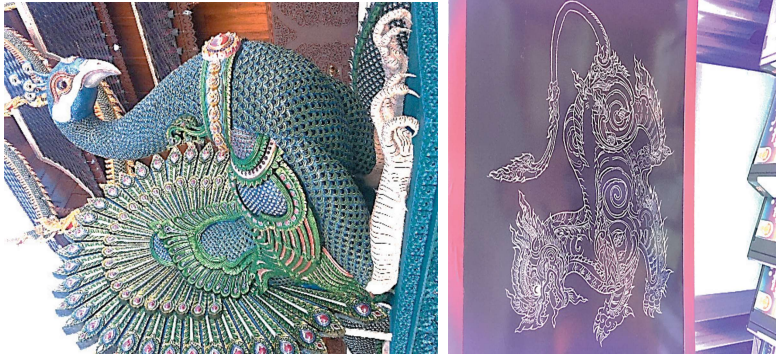

รูปที่ ๑.๗ หมายเลข ๕ โดย แจ็กสัน พอลล็อก (Jackson Pollock) ซึ่งเคยมีราคาสูงที่สุดของโลก (๑๔๐ ล้านดอลลาร์) ในปี พ.ศ.๒๕๔๙ เป็นศิลปะสมัยใหม่แนวนามธรรม รูปแบบอิสระ ใช้เส้นและสีอย่างอิสระ โดยเฉพาะใช้เทคนิคการหยดสี (Drip painting) บนภาพขนาดใหญ่ส่งผลให้เขาเป็นศิลปินแนวหน้าของประเทศสหรัฐอเมริกา

๓. รูปร่างรูปทรง (Shape and Form) รูปร่าง เป็นเส้นที่ล้อมรอบพื้นที่ มีลักษณะเป็น ๒ มิติ คือ ความกว้างและความยาว ไม่มีความลึก เป็นเส้นรอบนอกของภาพ ส่วนรูปทรง เป็นรูปร่างที่มีความลึกหรือมีลักษณะเป็น ๓ มิติ คือ มีความกว้าง ยาว และความลึก มีปริมาตร แสดงน้ำหนักและเนื้อที่อย่างเห็นได้ชัด รูปร่างรูปทรงแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่

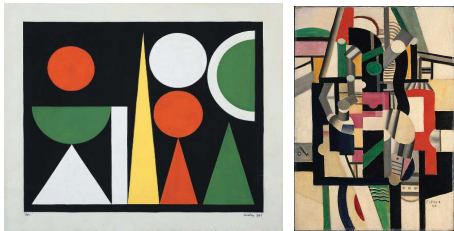
๓.๑ รูปร่างรูปทรงตามธรรมชาติ (Natural form) เป็นรูปร่างรูปทรงของสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ รูปร่างรูปทรงของคน สัตว์ ต้นไม้ และสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ ดิน ก้อนหิน ฯลฯ เมื่อศิลปินนำไปใช้ในงานศิลปะจะอยู่ในกลุ่มศิลปะเลียนแบบของจริง ที่เรียกกันทั่วไปว่าการเขียนภาพเหมือนที่ผู้ชมเห็นแล้วรับรู้ได้เลยว่าภาพอะไรว

๓.๒ รูปร่างรูปทรงดัดแปลงจากธรรมชาติ (Adaptation from natural shape) เนื่องจากปัจจุบันมีการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากตามความก้าวหน้าของวิทยาการแขนงต่าง ๆ ทำให้มีการคิดสร้างสรรค์รูปร่างรูปทรงขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในกิจการเหล่านั้น ในการสร้างสรรค์รูปร่างรูปทรงใหม่ วิธีการสร้างขึ้นใหม่ให้เร็วและสะดวกที่สุดคือการดัดแปลงจากรูปร่างรูปทรงที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ เช่น การสร้างตราสัญลักษณ์ของหน่วยงาน (Brand or Logo) องค์การต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตัวนำโชค (Mascot) ภาพสัตว์ในป่าหิมพานต์ในงานศิลปะไทย ฯลฯ

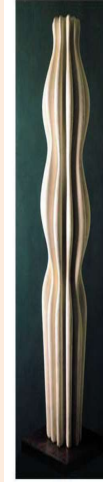
รูปที่ ๑.๔ ราชสีห์ ดัดแปลงมาจากรูปสิงห์โต ภาพ นกสาคู ทยานในรามเกียรติ์ เป็นสัญลักษณ์ของกระทรวงมหาดไทย ประติมากรรมลอยตัวที่ดัดแปลงมาจากนกยูง

๓.๓ รูปร่างรูปทรงเรขาคณิต (Geometric form) เป็นรูปร่างรูปทรงที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในศาสตร์ทางคณิตศาสตร์ เรขาคณิต พีชคณิต มีชื่อเรียกเพื่อรับรู้ร่วมกันทั้งรูเหลี่ยม ได้แก่ รูปสามเหลี่ยม ด้านเท่า หน้าจั่ว พีระมิด ปริซึม รูปสี่เหลี่ยม ได้แก่ สี่เหลี่ยมผืนผ้า จัตุรัส รูปห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม รูปลูกบาศระ รูปทรงกลม ได้แก่ วงกลม ครึ่งวงกลม ทรงกระบอก ฯลฯ รูปเรขาคณิตเหล่านี้ได้รับความนิยมและมีประโยชน์ต่อกิจการทั่วไป นักวิชาการบางกลุ่มจึงจัดให้เป็นรูปสัญลักษณ์ (symbolic shape) ที่เข้าใจโดยทั่วกัน โดยเฉพาะในงานทัศนศิลป์ แสดงความสวยงามของรูปร่างรูปทรงเหล่านี้ได้โดยไม่ต้องแสดงเนื้อหาเรื่องราวใด ๆ

๓.๔ รูปร่างรูปทรงอิสระ (Free form) เป็นรูปร่างรูปทรงที่ศิลปิน นักออกแบบ สร้างขึ้นเพื่อความเหมาะสมของผลงานที่สร้างขึ้น รูปประเภทนี้จะไม่มีการเรียกชื่อเฉพาะที่งานศิลปะที่ไม่แสดงเนื้อหาเรื่องราว ให้ความงามกับทัศนธาตุที่ประกอบเป็นผลงาน เช่น ลวดลาย ฯลฯ

๔. น้ำหนักอ่อนแก่ (Tone) เกิดจากการที่แสงในธรรมชาติหรือแสงที่มนุษย์กระทำขึ้น ส่องกระทบผิววัตถุในระดับที่แตกต่างกัน ส่วนที่โดนแสงจะสว่าง เป็นสีอ่อน เทียบได้กับสีขาว ส่วนที่ไม่ถูก แสงจะเป็นสีเข้มหรือสีมืดเทียบได้กับสีดำ ดังนั้น น้ำหนักอ่อนแก่จึงหมายถึงระดับที่แตกต่างกันจากสีขาว สีเทา เข้มขึ้นไปถึงสีดำ หรือที่เรียกว่ากันทั่วไปว่าแสงและเงา (Light and shadow) น้ำหนักอ่อน แก่ ของแสงจะสัมพันธ์กับน้ำหนักของสี ที่ช่วยให้ภาพเกิดมิติหรือความตื้น-ลึกในระยะต่าง ๆ ทำให้ภาพดูกลมกลืนสมจริง โดยเฉพาะงานศิลปะแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ

ภาพ กลุ่ม (Group) โดย ชำเรือง วิเชียรเขตต์ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์) เป็นงานประติมากรรมที่สร้างด้วยสำริด (ทองแดงผสมดีบุก) ผลงานชิ้นนี้ได้รับรางวัลเกียรติคุณอันดับ ๑ เหรียญทอง ประเภทประติมากรรม จากการแสดงผลงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 16 พ.ศ. ๒๕๐๘ ศิลปินมีแรงบันดาลใจจากหลังเคลื่อนไหวของคลื่นอันอ่อนหวาน และจากหน้าผาสูงของภูกระดึงที่สง่างาม มีที่ขั้วพันธุ์ที่อุดมสมบูรณ์ จากปริมาตรส่วนโค้งของเรือนร่างมนุษย์ ที่ร่วมประสานกันเป็นกลุ่ม ด้วยความสภาพอ่อนนุ่มซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมไทย ที่สื่อถึงการรวมพลังสร้างสรรค์ เคลื่อนไหวสู่ความบริสุทธิ์ แนวตั้งด้วยความมั่นคง บนฐานแห่งความตึงาม ในการวิเคราะห์ทัศนธาตุ เส้นส่วนรวมของผลงานนี้เป็นเส้นโค้งที่แสดงความเคลื่อนไหวแนวตั้งจากฐานสู่ด้านบน ใช้รูปทรงอิสระที่มีส่วนเว้าส่วนโค้งคล้ายคนยืนร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีเอกภาพ น้ำหนักอ่อนแก่ปรากฏในหลายลักษณะตามแสงที่ส่องกระทบ เป็นสีจากโลหะสัมริด แสดงความเรียบมันวาวของพื้นผิวของรูปทรง แสดงปริมาตรของความเป็นกลุ่ม ความร่วมมือร่วมใจอย่างมั่นคง

รูปที่ ๑.๕ ดอกบัว แสดงน้ำหนักอ่อนแก่ของสีและน้ำหนักจากอ่อนแก่ของขาว - ดำ

๕. สี (Colors) เป็นความเข้มของแสงที่ตกกระทบผิวของวัตถุแล้วสะท้อนเข้าสู่ตาทำให้มนุษย์มองเห็นเป็นสีต่าง ๆ ได้ทั้งนี้เป็นเพราะในแสงอาทิตย์ที่เราเห็นเป็นแสงนั้นประกอบไปด้วยสีต่าง ๆ ได้แก่ สีม่วง คราม น้ำเงิน เขียว เหลือง แสด (ส้มแดง) ที่เรียกกันว่าสีรุ้ง (Rainbow) เราเห็นสีต่าง ๆ ได้เพราะเมื่อเรามองวัตถุ แสงที่ส่องกระทบวัตถุจะสะท้อนจากผิวของวัตถุเข้าสู่ตาดูเรา ลำแสงจะผ่านจากกระจกตาไปยังเลนส์ตาแล้วไปรวมกันที่เรตินาซึ่งเป็นบริเวณที่เกิดภาพ และเกิดกระแสประสาท ผ่านเส้นประสาทเข้าสู่สมองซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการรับรู้สิ่งที่เห็นเป็นอย่างไร (Gerritsen, ๑๙๗๕: ๔๕) สีเป็นทัศนธาตุที่สำคัญมากในงานจิตรกรรม เพราะสีเป็นสิ่งที่สื่ออิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้ชมได้ชัดเจนกว่าทัศนธาตุอื่น ๆ

สีแต่ละสีให้ความรู้สึกที่ต่างกันออกไป เห็นได้ชัดเจนในวงจรสีที่แบ่งออกเป็นกลุ่มสีร้อน (Warm tone) ประกอบด้วยสีม่วงแดง แดง ส้มเหลือง และกลุ่มสีเย็น (Cool tone) ประกอบด้วย สีม่วงน้ำเงิน น้ำเงินเขียว น้ำเงิน เขียว เขียวเหลือง นอกจากนี้สียังบ่งบอกถึงคุณค่าความงามและพลังของสีนั้น ๆ เช่น สีทอง เป็นสีของทองคำ จึงแสดงถึงความมั่งคั่ง หรุษราพลังความศรัทธา การเลือกนำสีมาใช้ในงานทัศนศิลป์ ศิลปินและนักออกแบบจะต้องเข้าใจถึงคุณลักษณะของสี และหลักการใช้สีเป็นอย่างดี สี มี ๒ ประเภท ได้แก่

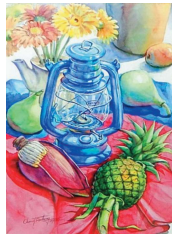
๑. **สีที่เป็นแสง** ในทางวิทยาศาสตร์ สีที่เรามองเห็นอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดจากการหักเหของแสงที่ปรากฏเป็นความยาวของคลื่นแสงที่ต่างกัน ทำให้เรามองเห็นและสามารถแยกสีที่อยู่ในแสงออกมาได้เป็น ๗ สี ได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วง

๒. **สีที่เป็นวัตถุ** เป็นสีที่พบเห็นทั่วไปในธรรมชาติที่แตกต่างกัน เช่น สีของพืช สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ เป็นสีที่นำมาใช้ในการสร้างงานทัศนศิลป์ ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๑- ม.๓) ส่วนใหญ่เราได้เรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ คุณสมบัติเบื้องต้นของสีที่ใช้ในงานศิลปะ สีในธรรมชาติ แม้สี สีกับความรู้สึก ฯลฯ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ จึงกล่าวต่อเนื่องไปถึงการนำสีไปใช้ในงานทัศนศิลป์เพื่อการสร้างผลงาน ดังนี้

(๑) **การใช้สีเลียนแบบธรรมชาติ** เป็นการใช้สีในงานจิตรกรรมและประติมากรรม โดยต้องการให้ได้ภาพที่ดูเหมือนแบบหรือเหมือนธรรมชาติ รวมไปถึงสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเรียกผลงานเหล่านี้ว่า ศิลปะเหมือนจริง ความที่มองเห็น ทั้งนี้เป็นเพราะศิลปินกลุ่มนี้เห็นว่า รูปร่างรูปทรง สี สัน ฯลฯ ในธรรมชาติมีความสวยงามอยู่แล้วทั้ง เพียงเขียนหรือปั้นให้เหมือนก็ถือว่าเป็นศิลปะที่สวยงามแล้ว (Art is the imitation of nature) หรือเห็นอย่างไรก็เขียนอย่างนั้น เพื่อให้ดูสมจริง กล่าวได้ว่าเป็นการบันทึกความงามของธรรมชาติด้วยวิธีการทางศิลปะ เมื่อนำมาประดับตกแต่งไว้ในอาคารที่ทำงาน ที่พักอาศัย จึงเท่ากับเป็นการนำความสวยงามของธรรมชาติมาไว้ใกล้ตัวมนุษย์ สามารถมองเห็นและชื่นชมความสวยงามตามธรรมชาติได้ตลอดเวลา การใช้สีลักษณะนี้นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาศิลปะ ที่สามารถพัฒนาไปสู่การใช้สีลักษณะอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

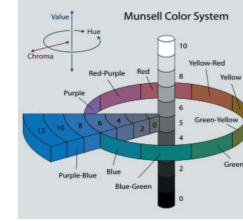

รูปที่ ๑.๑๐ ทางน้ำทางน้ำที่เมืองอับคอดท์
(A Watercourse at Abcoude)
โดย พอล เกเบรียล (Paul Gabriël)

รูปที่ ๑.๑๑ หุ่นนิ่ง โดยขวนวิทย์ บัณฑิต
เป็นการใช้สีแบบเหมือนจริง

(๒) **การใช้สีตามหลักการหรือทฤษฎีการใช้สี** มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีระบบประสาทที่สามารถคิดสร้างสิ่งต่าง ๆ ได้ โดยมีสมองเป็นอวัยวะหลักของระบบดังกล่าว สมองเป็นศูนย์ควบคุมการทำงานของร่างกาย การแปลผล การรวบรวม และประสานข้อมูลที่ได้รับจากประสาทสัมผัส (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) และทำการคิดตัดสินใจด้วย จากความสามารถในการคิดดังกล่าว ทำให้สามารถคิดระบบหรือหลักการใช้สี ซึ่งต่อมาเรียกว่าทฤษฎีสี (Theory of color) เนื่องจากมีกิจกรรมหลายประเภทที่ต้องใช้สี ทำให้มีผู้ค้นคิดหลักการใช้สีเพื่อใช้ในกิจการต่าง ๆ ทั้งในงานจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์หลายระบบ ได้แก่ ระบบสีของ ออสวอลท์ (Ostwald Color System) ระบบสีธรรมชาติ (Natural Color System หรือ NCS Color) ส่วนการใช้สีในงานทัศนศิลป์ ได้แก่ ระบบสีของปรัง (Prang color system) และมัลเซลล์ (Munsell color system) ซึ่งทั้งสองระบบมีลักษณะใกล้เคียงกัน และเป็นระบบสีที่ใช้สีที่ใช้ในการศึกษาศิลปะในประเทศไทย และนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในงานทัศนศิลป์ ระบบสีของมัลเซลล์ ผู้คิดค้น ทฤษฎีนี้คือ อัลเบิร์ต เฮนรี มัลเซลล์ (Albert Henry Munsell) เป็นจิตรกรชาวอเมริกัน เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๘๘ (ประมาณ พ.ศ.๒๔๓๑) เขาได้ออกแบบ แผนผังของสีเป็นลักษณะรูปทรงกลม หรือแผนภูมิที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดชื่อสี ตำแหน่งของสี และการวัดค่าของสี (color measurement) ที่แสดงการแผ่กระจายค่าของสีออกจากแกนกลางเหมือนต้นไม้ โดยกำหนดเป็นคุณลักษณะของสีที่แตกต่างกันใน ๓ ประเด็น ได้แก่ (<http://isaes-colour.blogspot.com/>)

รูปที่ ๑.๑๒ ระบบสีของมัลเซลล์และภาพต้นไม้แสดงการกระจายค่าของสี

๑. **Hue** หมายถึง สีแท้ หรือความเป็นสีของแต่ละสีที่แตกต่างกัน ซึ่งมองเห็นได้ จึงใช้เป็นข้อกำหนดในการเรียกชื่อสี เช่น สีแดง (Red) น้ำเงิน (Blue) เหลือง (Yellow) เมื่อพิจารณาจากที่มาของสี สามารถแบ่งออกเป็น

(๑) **Principle Hue** เป็นกลุ่มของสีแท้ เป็นสีที่ไม่มีส่วนผสมของสีใด ๆ จึงจัดเป็นสีหลัก เป็นแม่สีที่ใช้ในการเขียนภาพที่สามารถผสมกันในอัตราส่วนที่เหมาะสม เกิดเป็นสีต่าง ๆ ที่ใช้ในการเขียนภาพ จึงเรียกกันโดยทั่วไปว่าแม่สีข้างเขียน ได้แก่ สีแดง (R) สีเหลือง (Y) และสีน้ำเงิน (B)

(๒) **Intermediate Hue** เป็นกลุ่มของสีที่เกิดจากการผสมกันของสีหลัก ในอัตราส่วนเท่า ๆ กัน ได้แก่ สีเขียว (G) เกิดจากสีเหลืองผสมกับสีน้ำเงิน สีม่วง (P) เกิดจากสีแดงผสมกับสีน้ำเงิน และสีส้ม (O) ซึ่งเกิดจากสีแดงผสมกับสีเหลือง รวมไปถึงสีที่เกิดจากการนำสีผสมทั้งสามกลับไปผสมกับสีหลักอีกครั้งหนึ่ง ได้แก่ สีส้มเหลือง (OY) สีส้มแดง (OR) สีเขียวเหลือง (GY) สีน้ำเงินเขียว (GB) สีม่วงน้ำเงิน (PB) สีม่วงแดง (PR)

๒. **Value** หมายถึง ค่าความสว่างและความมืดของสี หรือสีแท้ (Hue) ที่ผสมด้วยสีขาว (Tint) เป็นสีอ่อนเปรียบเทียบกับได้กับสีขาวที่ไขกับพื้นผิวของวัตถุที่ถูกแสง (Light) แทนด้วยเลข ๑๐ และสีแท้ที่ผสมด้วยสีดำทำให้สีค่อย ๆ เข้มขึ้นเป็นสีคล้ำ หรือสีมืดที่เปรียบเทียบกับได้กับเงาหรือส่วนที่ไม่ถูกแสง (Shade) แทนด้วยเลข ๐ ปรากฏในภาพแผนผังระบบสีของมัลเซลล์ แสดงเป็นรูปทรงกระบอกแฉก (ลำดับ) ซึ่งมีค่าเป็นตัวเลขโดยเริ่มจากความสว่าง ๑๐ และค่อย ๆ เข้มหรือมืดคลึ่มลงไปถึง ๐ (มืดสนิท) ตัวเลข ๑๐-๐ ดังกล่าวจึงเป็นค่าความอ่อน-แก่ หรือค่าความสว่าง-ความมืด ที่แตกต่างกัน ทำให้ศิลปินและนักออกแบบสามารถเลือกไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานได้ตามความเหมาะสมงานแต่ละชิ้นงานต่อไป

๓. **Chroma** หมายถึง ค่าที่แสดงความเป็นสีของสี (purity) คล้ายกับพลังของสีที่มองเห็นในตัวของคนที่มีโรค ลาก เจริญก้าวหน้า ความเป็นสีของสีทำให้เกิดพลังหรือการเปล่งประกายของสีที่ต่างกัน เช่น สีแดง (R) จะส่งพลังเข้าสู่การมองเห็นของผู้ชมหรือการรับรู้ได้มากกว่าสีส้มแดง (OR) สีม่วงแดง (PR) ในขณะที่สีเหลือง (Y) จะเปล่งพลังที่ชัดเจนมากกว่า สีเขียวเหลือง (GY) และสีเขียวน้ำเงิน (GB) เป็นต้น

การใช้สีที่จะกล่าวต่อไปในหนังสือทัศนศิลป์เล่มนี้ เป็นการใช้สีโดยพิจารณาจาก **วงจรสี** (Color wheel) เป็นพื้นฐานเพื่อนำไปใช้งานทัศนศิลป์ ได้แก่

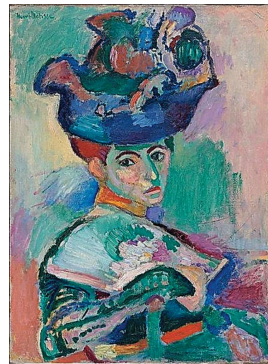
๑. การใช้สีกลมกลืน (Harmony) เช่น การใช้สีกลมกลืนด้วยสีเดียว (Mono chrome) การใช้สีใกล้เคียงกันในวงจรสี เช่น การใช้สีที่ใกล้เคียงกับสีแดง ได้แก่ สีส้มเหลือง สีแดง และสีส้มแดง ซึ่งเมื่อนำมาผสมกับสีขาวหรือสีดำจะได้สีที่มีระยะหรือค่าของสีแตกต่างกันออกไปให้ศิลปินผู้สร้างงานได้เลือกใช้ได้อีกมาก รวมทั้งการใช้สีใกล้เคียงกันในลักษณะของความกลมกลืนด้วยวรรณะของสี เช่น วรรณะสีอุ่นหรือสีร้อน (Warm tone) และวรรณะสีเย็น (Cool tone)

๒. การใช้สีตัดกัน (Contrasting color) เป็นการใช้สีตรงกันข้ามกันในวงจรสี ซึ่งมีอยู่ ๖ คู่ ได้แก่ สีแดงตรงกันข้ามกับสีเขียว สีเหลืองตรงกันข้ามกับสีม่วง สีน้ำเงินตรงกันข้ามกับสีส้ม สีเขียวเหลืองตรงกันข้ามกับสีม่วงน้ำเงิน สีเขียวน้ำเงินตรงกันข้ามกับสีส้มแดง และ สีม่วงน้ำเงินตรงกันข้ามกับสีส้มเหลือง

๓. การใช้สีอิสระ เป็นการใช้สีในการสร้างงานทัศนศิลป์อย่างอิสระตามทัศนะของศิลปิน เนื่องจากศิลปินผู้สร้างงานทัศนศิลป์แต่ละคนต้องแสวงหาแนวทางการสร้างงานและการใช้สีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ประกอบกับมีความเชื่อว่า “ความสวยงามมีขอบเขตกว้างใหญ่ไพศาล มิได้มีเพียงการใช้สีให้เหมือนจริงตามธรรมชาติ และการใช้สีตามหลักการหรือตามทฤษฎีเท่านั้น” ศิลปินผู้สร้างจึงควรเป็นผู้กำหนดการใช้สีเองหรือสร้างสรรค์ขึ้นตามรสนิยม ประสบการณ์ของตนเอง จึงจะแสดงความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ให้ปรากฏได้ การใช้สีลักษณะนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ และได้รับการยอมรับมากขึ้นในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของศิลปะสมัยใหม่ (Modern art) ปรากฏชัดเจนในผลงานของ เฮนรี มาติส (Henri Matisse) ศิลปินผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในผู้นำศิลปะสมัยใหม่ ได้กล่าวถึงควมมีอิสระในการใช้สีนี้ว่า “สีมีพลังอยู่ในตัวเองและเป็นเจ้าของความงามด้วยตัวมันเอง สำหรับฉันสนใจแต่เพียงสีที่ทำให้ฉันบรรลุถึงความประทับใจเท่านั้น”

รูปที่ ๑.๑๓ ผู้หญิง (Women)
โดย อองรี มาติส

รูปที่ ๑.๑๔ องค์ประกอบศิลป์ ๘ (Composition VIII)
โดย วาซีลี คานดินสกี

ตารางสรุปการใช้สีกับรูปแบบศิลปะในงานทัศนศิลป์

รูปที่ ๑.๑๒	รูปร่างรูปทรง	การใช้สี
รูปแบบเหมือนจริง	ใช้รูปร่างรูปทรงเหมือนธรรมชาติหรือเหมือนจริงตามที่มองเห็น	ใช้สีตามที่มองเห็น ใช้สีตามธรรมชาติ เช่น ภาพมะม่วงดิบใช้สีออกสีเขียว มะม่วงสุกใช้สีเหลืองอมส้ม
รูปแบบดัดแปลง	ใช้รูปร่างรูปทรงดัดแปลงจากธรรมชาติหรือดัดแปลงจากของจริง ทั้งการเพิ่มเข้า การลดตัดทอน การบิดพลิ้ว ฯลฯ	ใช้สีตามทฤษฎีหรือหลักการใช้สี และใช้สีอิสระตามทัศนะของศิลปินแต่ละคน
รูปแบบอิสระ	รูปร่างรูปทรงเลขาคณิต และรูปร่างรูปทรงอิสระ	ใช้สีอิสระตามทัศนะของศิลปินแต่ละคน

ตัวอย่างการใช้สีอิสระบนรูปร่างรูปทรงเหมือนธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๑๕ ภาพเหมือนตัวเอง (Self-Portrait)
โดยแอนดี้ วอร์ฮอล (Andy Warhol) ใช้สีอิสระบนรูปร่างเหมือนธรรมชาติ

รูปที่ ๑.๑๖ ภาพม้าลาย ใช้สีอิสระในลักษณะของศิลปะสมัยใหม่เป็นงานออกแบบ ที่นำไปใช้กับงานตกแต่งต่าง ๆ

๖. พื้นผิว (Texture) เป็นลักษณะภายนอกของผิววัตถุซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันในทางทัศนศิลป์แบ่งออกเป็นพื้นผิวจริงที่เราสัมผัสได้ ใช้ในงานประติมากรรม สถาปัตยกรรม และพื้นผิวลงตาที่เราสามารถรับรู้ด้วยการมองเห็น ด้วยการมองเห็น ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ทางความรู้สึก เช่น เขียนเป็นจุด เห็นแล้วรู้สึกว่าเป็นพื้นผิวหยาบ ขรุขระ เขียนภาพพู่กันเห็นแล้วรู้สึกว่ามีพื้นผิวหนามแหลม เขียนเป็นภาพลวดลายเห็นแล้วรู้สึกสวยงาม ปัจจุบันมีการใช้พื้นผิวทั้งสองร่วมกันในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เรียกว่าศิลปะสื่อผสม (Mix media) ทำให้รับรู้ความสวยงามแปลกใหม่ตามลักษณะของงานศิลปะสมัยใหม่ในปัจจุบัน

๗. บริเวณว่าง (Space) คำนี้มีความหมายกว้างมากโดยหมายถึง พื้นที่ บริเวณว่าง พื้นที่ว่าง อวกาศ ช่องว่างหรือช่องโหว่ระหว่างตัวอักษร ในงานประติมากรรมลอยตัว เช่น อนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี บริเวณว่างเป็นอากาศรอบรูปทรง ในงานประติมากรรมสมัยใหม่ของ เฮนรี มัวร์ (Henry Moore) มีการเจาะทะลุให้อากาศโดยรอบผ่านเข้าไปในรูปทรงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบริเวณว่างโดยรอบกับรูปทรงอีกแบบหนึ่ง ในงานสถาปัตยกรรมบริเวณว่างเป็นอากาศรอบอาคารและภายในอาคาร ในงานจิตรกรรมเป็นพื้นหลังของภาพ การจัดวางบริเวณว่างอย่างเหมาะสม ลงตัวสัมพันธ์กับรูปทรงเป็นความสวยงามในงานทัศนศิลป์

รูปที่ ๑.๑๗ บริเวณว่างในงานประติมากรรมของ เฮนรี มัวร์ (Henry Moore)

เฮนรี มัวร์ เป็นประติมากร ชาวแกลสโก๊ท ชาวอังกฤษ ซึ่งพัฒนาผลงานของตนโดยปฏิเสธประติมากรรมเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติแบบคลาสสิก โดยใช้วัสดุที่เป็นทั้ง บรอนซ์ และ หินอ่อน จึงให้ความสำคัญกับความเป็นปริมาตรที่ดูหนักแน่น มั่นคง โดยเฉพาะรูปคนในท่าทางต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับส่วนหัว นูน และเจาะทะลุให้อากาศโดยรอบผ่านเข้าไปในรูปทรง ซึ่งเป็นขบวนการที่ไม่เหมือนใคร ส่งผลให้ผลงานของเขาโดดเด่นขึ้นทั้งในและนอกประเทศ เขาได้รับการยอมรับในระดับสากลจากการออกแบบที่สร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ เป็นหนึ่งในผู้ยิ่งใหญ่ของศิลปะสมัยใหม่ในศตวรรษที่ ๒๐

๘. ปริมาตร และมวลปริมาตร (Volume and Mass) เป็นมวลของวัตถุ สิ่งของ ที่มีลักษณะเป็น ๓ มิติ (Three dimension) เช่น ความหนักแน่นมั่นคงเป็นปริมาตรของลูกบาศระ ความกลมเป็นปริมาตรของผลแอปเปิ้ล รูปปั้นเป็นปริมาตรในความจริง (ดังผลงานของเฮนรี มัวร์) ในขณะที่ปริมาตรในงานจิตรกรรมจะเป็นปริมาตรในความรู้สึก เป็นภาพลวงตาที่ทำให้เกิดความรู้สึก ดังนั้นในงานจิตรกรรมจึงต้องแสดงความตื้นลึก และระยะใกล้ไกล ตามหลักการเขียนทัศนียภาพเพื่อให้ดูกลมกลืนสมจริง โดยเฉพาะในกลุ่มงานศิลปะตามทฤษฎีนิยมรูปทรง (Formalism theory) ทั้งรูปทรง คน พืช สัตว์ สิ่งของ อาคารบ้านเรือน รวมถึงรูปทรงเลขาคณิตทั้งรูปทรงเหลี่ยม ทรงกลม ทรงกระบอก ทรงพีระมิด และรูปทรงอิสระ

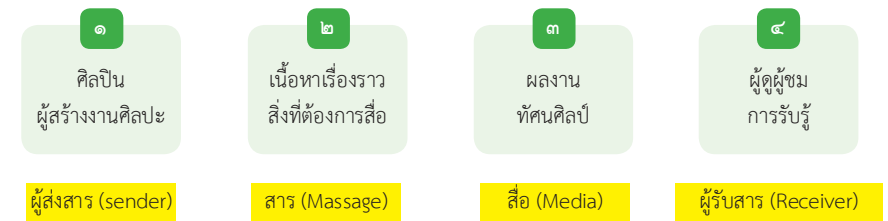
๑.๒ การสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์

การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต มนุษย์จำเป็นต้องติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากปัจจัย ๔ ที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารที่ติดต่อกันได้ถึงแม้ว่าจะห่างกันคนละซีกโลก และกำลังก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital age) การสื่อสารมีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมซึ่งทำให้ทุกคนมีความรู้และเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขวางขึ้น ทำให้สังคม เจริญก้าวหน้าอย่างไม่มีหยุดยั้ง ทำให้มนุษย์สามารถสืบทอดพัฒนา เกิดการเรียนรู้และการรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและเพื่อนร่วมสังคมโลกได้ การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมในทุกด้าน

๑.๒.๑ กระบวนการสื่อความหมายทางทัศนศิลป์

การสื่อความหมาย มีลักษณะเป็นการสื่อสาร (Communications) ซึ่งเป็นกระบวนการส่งสาร ข้อมูล ประสบการณ์ ความต้องการ ความรู้สึก ความคิดเห็น ของผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร ซึ่งเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการเข้าใจร่วมกัน ดังนั้น การสื่อความหมายทางทัศนศิลป์ จึงเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการส่งสาร เนื้อหา เรื่องราว ประสบการณ์ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ที่ดีงามของศิลปินผ่านผลงานทัศนศิลป์ ที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น (การแสดงผลงานในงานทัศนศิลป์) ทั้งที่เป็นงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม

โดยต้องการให้ผู้ชมได้รับรู้แล้วเกิดความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมตีมาม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข นอกจากนี้ การสื่อความหมาย ยังเป็นพฤติกรรมสำคัญที่มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์สังคม ใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อซึ่งกันและกัน แสดงความเป็นเผ่าพันธุ์พวกเดียวกันด้วย ในการสื่อความหมายทางทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นการส่งสารจากศิลปินผู้สร้างงานสู่การรับรู้ของผู้ชม ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาเรื่องราวที่กระตุ้นให้ผู้ชมเกิดแนวคิดและพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมตีมาม ในการสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์จะมีสิ่งต่าง ๆ ที่ศิลปินผู้สร้างงานต้องการสื่อไปยังผู้ชมสิ่งเหล่านั้นนักวิชาการถือว่าเป็นคุณค่าในงานศิลปะ ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิการสื่อสารและการสื่อความหมายได้ ดังนี้

กระบวนการสื่อความหมายทางทัศนศิลป์เริ่มจาก ๑) ศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเปรียบได้กับผู้ส่งสาร (sender) เป็นผู้เริ่มต้นโดยการสร้างสรรค์งานศิลปะ ที่มีเนื้อหาเรื่องราว อารมณ์ความรู้สึกทางความงาม ๒) สาร (Message) เป็นภาพสัญลักษณ์ ที่สร้างขึ้นแทนความรู้สึกนึกคิด ผ่าน ๓) สื่อ (Media) ที่เป็นผลงานทัศนศิลป์เพื่อสื่อสารความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ไปยัง ๔) ผู้ชมที่เปรียบได้กับผู้รับสาร (Receiver) เกิดการรับรู้คุณค่าทั้งด้านเนื้อหาเรื่องราวและคุณค่าด้านความสวยงามของรูปแบบรูปทรง กล่าวโดยสรุปได้ว่าสิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อความหมายไปยังประชาชน ผู้ดูผู้ชม จะประกอบด้วย

๑. **ความรู้สึกนึกคิด** (Idea and feeling) เป็นความรู้ ความรู้สึก ทักษะ มุมมอง ความคิดเห็นของศิลปินผู้สร้างผลงานที่ต้องการสื่อสารหรือสื่อความหมายไปยังผู้ชม ซึ่งปรากฏออกมาเป็นเนื้อหาเรื่องราวในผลงานที่ศิลปินสร้างขึ้น

๒. **จินตนาการ** (Imagination) เป็นการสร้างภาพที่เกิดจากจินตภาพ ความคิดฝัน จากการประมวลความรู้สึคนึกคิดและประสบการณ์ที่ประทับใจ แล้วนำมาเสริมเติมแต่งให้เกิดเป็นภาพตามความต้องการของตนแล้วถ่ายทอดสู่ผลงานที่สร้างขึ้น

๓. **ความสวยงาม** (Beautiful) เป็นการสื่อความหมายที่สำคัญไปยังผู้ชม เนื่องจากความสวยงามเป็นสิ่งสำคัญที่ศิลปินต้องทำให้ปรากฏในผลงานทัศนศิลป์จนผู้ชมรับรู้ได้ จึงกล่าวกันโดยทั่วไปว่าศิลปะเป็นการสิ่งที่สวยงาม (Art is the creation of beautiful things) ในวัฒนธรรมตะวันตก ให้ความสำคัญกับผู้สร้างสรรคความสวยงามว่า “ศิลปินเป็นมือขวาของพระเจ้าที่สร้างสิ่งสวยงามให้โลก” ความสวยงามจึงเป็นสิ่งที่ศิลปินต้องการสื่อความหมายไปยังผู้ชม ดังที่ คลิฟ เบลล์ (Clive Bell) กล่าวไว้ว่า “ในการสร้างสรรค์งานศิลปะให้เป็นรูปทรงที่มีความงามหรือมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ จนได้รับการยอมรับจากผู้ชม ความรู้สึกเหล่านั้นจะเป็นสื่อสำคัญที่นำเนื้อหา เรื่องราว หรือความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งไปสู่การรับรู้ของผู้ชม”

ศิลปินผู้สร้างงานศิลปะต้องเป็นคณติ จึงจะสื่อความหมาย ความดีงามไปยังผู้ชมได้ดีด้วย ดังเช่นช่างเขียนของไทยในอดีต ก่อนจะเขียนภาพไทย บนผนังโบสถ์ ก่อนจะเป็นลายไทยที่หน้าบันโบสถ์จะต้องศึกษาเรื่องราวทางพุทธศาสนา พระธรรมคำสอนจนเข้าใจ เข้าถึงเสียก่อน จึงจะถ่ายทอดออกมาเป็นงานจิตรกรรมไทย ประติมากรรมไทย ฯลฯ ที่เหมาะสมสวยงามสามารถสื่อถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนา พุทธปรัชญา พระธรรมคำสอน ฯลฯ และความสวยงามของรูปร่างรูปทรง เป็นงานทัศนศิลป์ไทยที่ทรงคุณค่าต่อเนื่องยาวนานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติมาจนปัจจุบัน

๑.๒.๒ รูปแบบของงานทัศนศิลป์กับการสื่อความหมาย

รูปแบบของงานทัศนศิลป์กับการสื่อความหมาย ในการสร้างงานทัศนศิลป์โดยเฉพาะงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ศิลปินแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายว่าจะนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวอะไร ต้องจะสื่อให้ผู้ชมได้รับรู้อะไร หรือกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความคิดความรู้สึกอะไร ซึ่งแต่ละเนื้อหาเรื่องราวจะเหมาะสมกับรูปแบบทางศิลปะ (Style of art) ที่แตกต่างกัน กล่าวได้ว่าเนื้อหาเรื่องราวกับรูปแบบต้องมีความสัมพันธ์กัน ส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ ตามวัตถุประสงค์ของศิลปินผู้สร้างงาน เนื่องจากงานศิลปะโดยทั่วไปจะให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ดีงาม จึงเป็นการยากที่จะกำหนดรูปแบบทางศิลปะให้แน่นอนตายตัว เพราะรูปแบบทางศิลปะจะเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินแต่ละคน กล่าวได้ว่าร้อยคนก็ร้อยแบบ ตามรสนิยมและประสบการณ์ทางความงามของแต่ละคน ในการสร้างงานทัศนศิลป์ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ออกมาเป็นรูปร่างรูปทรงให้มองเห็นได้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าหลายด้าน เช่น คุณค่าทางด้านเรื่องราว คุณค่าทางด้านรูปทรง เทคนิควิธีการ ซึ่งปรากฏเป็นความสวยงามของรูปทรง ที่บางครั้งก็ไม่ได้แสดงเนื้อหาเรื่องราวที่เรียกกันทั่วไปว่าศิลปะนามธรรม (Abstract art) จนทำให้เกิดรูปแบบทางศิลปะต่าง ๆ มากมาย เพื่อง่ายแก่การศึกษาจัดแบ่งเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

๑. รูปแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ (Realistic or natural style of art) ศิลปินในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่าในธรรมชาติมีความสวยงามอยู่แล้วเพียงเลือกแบบให้เหมือนก็เป็นศิลปะที่มีความงามแล้ว นับเป็นการเขียนภาพตามหลักความเป็นจริง โดยการเขียนภาพให้เหมือนตามที่ต้องการเห็น ตัวอย่างงานศิลปะในกลุ่มนี้ เช่น ภาพทิวทัศน์ (Scenery) ภาพคน (Figure) ภาพเปลือย (Nude) ภาพคนเหมือน (Portrait) ภาพสัตว์ (Animal) ภาพวัตถุสิ่งของที่เรียกว่า ภาพหุ่นนิ่ง (Still life) เป็นต้น การวาดภาพแบบเหมือนจริงนี้ ต้องยึดหลักความถูกต้องตามหลักธรรมชาติ ทั้งเรื่องของ รูปร่างรูปทรง สัดส่วน สี พื้นผิว มิตินันท์ทัศนียภาพ (Perspective) รวมทั้งอารมณ์ และความรู้สึกที่ปรากฏในภาพด้วย

รูปที่ ๑.๑๘ ภาพคนเหมือน (Portrait) ผลงานงานวาดเส้นของ เสกสรรค์ ศิงห่ออ่อน อาจารย์สอนศิลปะ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

จัดเป็นงานจิตรกรรมแบบเหมือนจริงหรือแบบรูปธรรม ที่ต้องการให้ดูเหมือนคนจริง หรือเหมือนคนที่เป็นแบบ ทั้งรูปร่าง รูปทรง สี อารมณ์ ความรู้สึก ทำให้ดูสมจริงเป็นเป้าหมายของการสื่อความหมายในผลงานชิ้นนี้ รวมไปถึงความสวยงามของ แสงเงาที่ตกกระทบใบหน้า เสื้อผ้า ด้วย

รูปที่ ๑.๑๙ ผลไม้ (Fruit) เทคนิคสีน้ำ

โดย ศาสตรเมธิปัญญา เพชรชู เป็นศิลปินที่ได้ชื่อว่าใช้น้ำเขียนภาพเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติได้เหมือนจริงมากที่สุดคนหนึ่ง ในภาพเป็นรูปกล้วยไข่ ผลไม้ที่เป็นทรงกลมสีเหลืองอมเขียว สื่อให้เห็นถึงความรู้สึกตึงตึง สุก กำลังพอดี นำรับประทาน ภาพอุ้งนึ่งที่มีทั้งกลุ่มอุ้งนึ่งสีม่วง และกลุ่มสีเขียว แสดงความกลม สีสันขนาดกำลังน่ารับประทาน ในภาพรวมสื่อถึงความกลมกลืน ที่ดูเหมือนจริงเป็นสามมิติ ซึ่งมาจากทักษะฝีมือและประสบการณ์ทางความงามของศิลปินที่ถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานที่น่าชมอย่างยิ่ง

รูปที่ ๑.๒๐ ทิวทัศน์เมือง เดลท์ (View of Delft) และภาพ ถนนขนาดเล็ก (The Little Street)

ทั้ง ๒ ภาพเป็นผลงานของ เฟอร์เมอร์ (Johan Vermeer) ซึ่งจัดเป็นงานจิตรกรรมที่ใช้รูปแบบเหมือนจริงตามที่มองเห็น ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. รูปแบบดัดแปลง (Modification style of art) เป็นรูปแบบศิลปะที่พัฒนาต่อเนื่องมาจากรูปแบบที่หนึ่ง โดยให้ความสำคัญกับการดัดแปลงรูปร่างรูปทรงจากธรรมชาติ ศิลปินกลุ่มนี้มีความเชื่อว่ารูปร่างรูปทรงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ บางครั้งยังไม่เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวที่ต้องการแสดงออก เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับเทพ เทวดา นรก สวรรค์ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ที่แตกต่างหรือเหนือไปจากความจริง เช่น เรื่องราวที่เกี่ยวกับพญานาคของชาวไทย เรื่องราวที่เกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของมังกรที่คอยปกป้องคุ้มครองแผ่นดินจีน เรื่องราวที่เกี่ยวกับพลังของเทพเจ้า สมมติเทพของชาวอินเดีย ฯลฯ ศิลปินผู้สร้างงานจึงต้องมีการสร้างรูปร่างรูปทรงใหม่ให้เหมาะสมกับเรื่องราวดังกล่าว จึงต้องมีการดัดแปลงรูปจากธรรมชาติ โดยการเพิ่มบางสิ่งเข้าไป เช่น ภาพทศกัณ (เพิ่มศรีษะเพิ่มมือ) ให้ได้ตามเนื้อหาเป็นพญายักษ์ที่มีอียสิบมือ ยี่สิบหน้า หรือภาพเจ้าแม่กวนอิม (เพิ่มมือให้เป็นปางกวนอิมพันมือที่มีทั้งอิทธิฤทธิ์และความเมตตาต่อมวลมนุษย์) บางครั้งมีการดัดทอน (Distortion) ส่วนที่ไม่จำเป็นออกให้ได้รับรูปร่างรูปทรงตามต้องการ เช่น ภาพการ์ตูน (Cartoon) เป็นต้น เพื่อสื่อความหมายให้ได้ตามที่ศิลปินต้องการแสดงออก (ในทางปฏิบัติการสร้างงานทัศนศิลป์เป็นเรื่องของสนิยมจึงใช้การดัดแปลงหลายวิธี ผสมผสานกันไป โดยมุ่งให้ได้ผลงานตามที่ต้องการสื่อความหมายให้ผู้ชมรับรู้

รูปที่ ๑.๒๑ ภาพพระปद्มาสนม เจ้าแม่กวนอิม บนชาสมอเคลง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก เป็นการสร้างรูปแบบโดยการเพิ่มเข้าเพื่อให้สอดคล้องกับปางหนึ่งของเจ้าแม่กวนอิม
(ที่มา : <https://qrqo.page.link/NM28G>)

รูปที่ ๑.๒๒ การ์ตูนเนรน้อย เป็นการสร้างรูปแบบสมวัยเนรน้อยโดยการลดทอนจากคนจริงให้น่ารัก
(ที่มา : <https://qrqo.page.link/keKPN>)

ภาพ ผู้หญิงร้องไห้ ผลงานของ ปาโบล รุยซ์ ปิกาสโซ (Pablo Ruiz Picasso)

เป็นศิลปินชาวสเปน (Spines) มีชีวิตอยู่ในช่วงปี ค.ศ. ๑๘๘๑-๑๙๗๓ หรือ พ.ศ.๒๔๒๔-๒๕๑๖ ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕) ปิกัสโซนับเป็นจิตรกรเอกของโลกอีกคนหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นศิลปินที่มีพรสวรรค์ในการสร้างสรรค์มากในศตวรรษที่ ๑๙ ภาพนี้ใช้รูปแบบดัดแปลงจากธรรมชาติ โดยจากภาพใบหน้าคนจริง ซึ่งทำให้ผู้ดูเกิดการรับรู้ว่าเป็นการร้องไห้ ความเศร้าโศกที่รุนแรงมากกว่ารูปเหมือนจริง ในขณะเดียวกันก็สร้างข้อสงสัยแก่ผู้ชมว่า อะไรทำให้เธอต้องร้องไห้ มากมายขนาดนี้

๓. รูปแบบอิสระ (Freeform style of art) ศิลปินผู้สร้างงานศิลปะกลุ่มนี้เห็นว่า การรับรู้คุณค่าความงามเป็นความรู้สึกของมนุษย์แต่ละคนซึ่งมีความคิดความรู้สึก หรือมีรสนิยมทางความงามแตกต่างกัน ศิลปินผู้สร้างงานจึงต้องสร้างสรรค์รูปแบบความงามใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากรูปแบบความงามตามธรรมชาติ และรูปแบบดัดแปลงจากธรรมชาติ เป็นรูปแบบอิสระตามที่ตนะของศิลปินแต่ละคน เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาเรื่องราวที่เป็นนามธรรม ที่เกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เหมือนเรื่องราวเกี่ยวกับคน สัตว์ สิ่งของ ฯลฯ ศิลปะรูปแบบอิสระบางครั้งจึงไม่แสดงเนื้อหาเรื่องราวมากนัก ซึ่งนักวิชาการบางกลุ่มเรียกว่า ศิลปะไร้รูป (Non-figurative art) แสดงแต่ความสวยงามของรูปร่างรูปทรงที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินมากกว่าที่จะแสดงเนื้อหาเรื่องราว จึงทำให้ศิลปินผู้สร้างงาน สามารถสร้างสรรค์รูปแบบความงามที่แปลกใหม่ได้มากมาย และกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดการรับรู้ได้ตามความคิดเห็นหรือตามประสบการณ์ของแต่ละคน

รูปที่ ๑.๒๓ ภายในใจฉัน (Inside My Mind) ภาพ ม่วง เขียว แดง (Violet, Green and Red) โดย ออสเนท (Osnat Tzadox) โดย มาร์ค รอคโค (Mark Rothko)

รูปที่ ๑.๒๔ ความมีสีสัน (Colorfulness)
(ที่มา : <https://pxhere.com/th/photo/1571201>)

ภาพความมีสีสันนี้ จัดเป็นจิตรกรรมรูปแบบอิสระทั้งการใช้สี รูปร่างรูปทรง ฯลฯ และการจัดวาง หรือการจัดองค์ประกอบศิลป์ อย่างเหมาะสมลงตัว ส่งผลให้ภาพสว่างสดใส สนุกสนาน รื่นเริง ผู้ชมรับรู้ได้อย่างอิสระตามต้องการ ไม่ชอบไม่เป็นไร เลือกชมงานชิ้นต่อไปได้ กล่าวได้ว่าเป็นความอิสระทั้งผู้สร้างและผู้รับรู้ ซึ่งอาจจะตรงกันหรือแตกต่างกันก็ได้

ในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ศิลปินผู้สร้างงานจะถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสื่อความหมายเป็นเนื้อหาเรื่องราวและความสวยงาม ให้ผู้ชมได้รับรู้ ผ่านรูปแบบ รูปร่างรูปทรง สีสัน โดยไม่เคร่งครัดว่าจะต้องเป็นรูปแบบใดแบบหนึ่ง แต่จะมุ่งไปที่ความเหมาะสมลงตัวของเนื้อหาเรื่องราว ความสวยงามของรูปแบบ และการรับรู้ของผู้ชมเป็นสำคัญ ดังเช่น ภาพทูตสวรรค์ ที่แสดงเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาโดยใช้รูปแบบเหมือนธรรมชาติ และการดัดแปลงรูปร่างรูปทรงโดยเพิ่มปีก ให้เหมาะสมกับความเป็นนางฟ้าที่ทำหน้าที่เป็นทูตจากสวรรค์ (Angle) คอยแจ้งข่าวสาร

จากสวรรค์มายังโลก บางครั้งก็ทำหน้าที่อารักขา แนะนำ หรือมอบหมายภารกิจที่ตึงตังแก่นมนุษย์

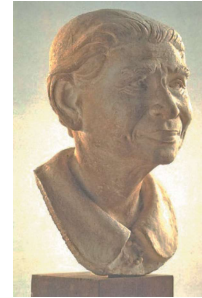
รูปที่ ๑.๒๕ ทูตสวรรค์ ประติมากรรมลอยตัว

(ที่มา : <https://www.google.com/search?q>)

เป็นงานทัศนศิลป์ที่สื่อถึงเรื่องราวที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเทพหรือเทวทูตในรูปแบบดัดแปลงจากรูปสตรีในธรรมชาติ

ข้อภาพกับการสื่อความหมายในงานทัศนศิลป์ ในการรับรู้ของผู้ชม นอกจากจะดูภาพโดยรวมแล้วควรจะต้องดูข้อภาพด้วยเพื่อเป็นแนวทางในการรับรู้ โดยศิลปินผู้สร้างงานจะใช้ข้อภาพ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มได้ ดังนี้

๑. ข้อภาพที่สื่อความหมายเฉพาะเจาะจง เป็นการตั้งข้อภาพที่ตรงกับเนื้อหาเรื่องราวในภาพ ผู้ชมเห็นภาพแล้วรับรู้ได้เลย ง่ายแก่การรับรู้ต่อสิ่งที่ศิลปินผู้สร้างงานต้องการสื่อความหมาย โดยทั่วไปใช้กับรูปแบบเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติ เช่น ทะเล หุ่นนิ่ง สตรี ฯลฯ ซึ่งเห็นข้อภาพแล้วรับรู้เนื้อหาเรื่องราวได้เลย

รูปที่ ๑.๒๖ ใบหน้าเด็กหญิง ผลงานจิตรกรรมของ รูเบนส์ (Peter Paul Rubens ศิลปินคนสำคัญที่ได้รับการยอมรับว่าเขียนภาพเหมือนได้ทั้งรูปร่างรูปทรง สีสัน อารมณ์ความรู้สึกเหมือนจริงหรือเหมือนธรรมชาติมาก ง่ายแก่การรับรู้ของผู้ชม

รูปที่ ๑.๒๗ ป้าอัน ผลงานประติมากรรมครึ่งตัวของโพซอร์รี่ เมืองสมบูร์น เทคนิคปูนปลาสเตอร์ที่สื่อความหมายถึงสตรีสูงวัยที่ใจดี มีรอยยิ้มที่มุมปาก รวมทั้งความสามารถของศิลปินที่ทำให้หุ่นที่แข็งแรงแง้ง ดูนุ่มนวลมีชีวิตชีวา

๒. ข้อภาพที่สื่อความหมายโดยรวม เป็นการตั้งข้อภาพที่สื่อความหมายกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง เปิดโอกาสให้ผู้ชมใช้ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดภายในกรอบหรือขอบเขตของข้อภาพนั้น เช่น ภาพเส้นดำ สื่อถึงความสวยงามของเส้นในลักษณะต่าง ๆ และภาพฉันทะหมู่บ้านของฉันทะ สื่อถึงความคิดฝันของศิลปินที่มีต่อสภาพความสุขในหมู่บ้านที่ตนอาศัยอยู่ กิจกรรมประจำวัน การเลี้ยงสัตว์การพักผ่อน ฯลฯ เมื่อผู้ชมได้รับรู้ก็พลอยมีความสุขไปด้วย

รูปที่ ๑.๒๘ เส้นดำ (Black Line) ผลงานของ ภาพ ฉันทะและหมู่บ้านของฉันทะ (ฉันทะดินสกี (Wassily Kandinsky) มาร์ค ชากา (Marc Chagall))

๓. ข้อภาพที่กระตุ้นให้ผู้ดูเกิดความรูสึกนึกคิด จินตนาการไปตามประสบการณ์ของแต่ละคน โดยใช้ข้อภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้ดูใช้ความคิดความรู้สึกอย่างกว้างขวาง อย่างอิสระ ซึ่งอาจจะตรงกับผู้สร้างงานใกล้เคียงหรือเห็นแตกต่างไปจากศิลปินผู้สร้างงานก็ได้ เช่น ภาพจิตรกรรมหมายเลข๑ การจัดภาพ การจัดองค์ประกอบศิลป์ ความเคลื่อนไหว ไปจนถึงข้อภาพที่ต้องการสื่อหรือกระตุ้นให้ผู้ชมใช้ความคิดของตนอย่างอิสระ ไม่มีขอบเขตจำกัด เช่น ภาพไม่มีชื่อ (Untitled Document) ภาพนามธรรม เป็นต้น

รูปที่ ๑.๒๙ ไม่มีชื่อภาพ (Untitled document) ภาพ นามธรรม (Abstract)
(ที่มา : pirun.ku.ac.th จาก <https://pxhere.com/th/photo/>)

ภาพทั้งสองต้องการสื่อถึงความงามเชิงนามธรรมที่ไม่มีขอบเขตจำกัด ผู้ชมรับรู้ได้อย่างอิสระซึ่งผู้ดูบางคนอาจจะเห็นเป็นภาพต่างได้ตามประสบการณ์ของแต่ละคน เหมือนเรามองก้อนเมฆบนท้องฟ้า เราจะเห็นเป็นภูเขา รองเท้า เห็ด เรือหงส์ ไปจนถึง พญานาค ฯลฯ ตามจินตนาการตามความเชื่อ หรือตามประสบการณ์ของแต่ละคน งานศิลปะรูปแบบอิสระจึงมีทั้งคนที่ชอบ ไม่ชอบ และเฉย ๆ เป็นธรรมชาติ

การสื่อความหมายในงานประติมากรรม

งานประติมากรรม เป็นทัศนศิลป์แขนงหนึ่ง ที่มีทั้งขนาดเล็กติดตั้งในอาคาร บ้านพัก โบสถ์ วิหาร และขนาดใหญ่เท่าภูเขา เช่น พระพุทธรูป เลื้อยชาน ตั้งอยู่ในเมืองเลื้อยชาน มณฑลซีอาน (เสฉวน) ประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นรูปสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระพุทธเจ้า และพระพุทธรูปที่มีต่อประชาชนในทวีปเอเชีย นอกจากนี้งานประติมากรรมในอดีตที่สื่อถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัดที่สุดคือประติมากรรมที่สร้างขึ้นในอารยธรรมทวารวดี ได้แก่ พระธรรมจักร ซึ่งมีการขุดค้นพบเป็นพระธรรมจักรกับกวางหมอบ สัญลักษณ์ที่สื่อถึงการตรัสรู้และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมจักรที่ขุดพบในประเทศไทย เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ยุคทวารวดี มีหลายขนาดแตกต่างกัน ส่วนมากพบว่ามักวางหมอบบริเวณใกล้เคียง ซึ่งกวางในที่นี่สื่อความหมายถึงสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา พระธรรมจักรกับปัดนสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ซึ่งเป็นป่าที่มีกวางอาศัยอยู่มาก

รูปที่ ๑.๓๐ พระพุทธรูปปางปฐมเทศนา

รูปที่ ๑.๓๑ พระพุทธรูปปางแสดงธรรม

การสร้างประติมากรรมที่สื่อความหมายแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ภาพที่ ๑ เป็นพระพุทธรูปที่สื่อถึงการแสดงปฐมเทศนา (การแสดงธรรมครั้งแรกของพระพุทธองค์) สร้างขึ้นยุคทวารวดี (ประมาณพ.ศ.๑๓๐๐-๑๖๐๐) เป็นพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยศิลา ขาวขนาดใหญ่ นั่งห้อยพระบาททั้งสองลงบนฐานที่ทำเป็นรูปกลีบบัวบาน ประดิษฐานอยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ส่วนภาพที่ ๒ เป็นพระพุทธรูปที่สื่อถึงการแสดงธรรม (ทั่วไป) ซึ่งสร้างขึ้นทั่วไปในสมัยปัจจุบัน

การสื่อความหมายในงานสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเป็นงานทัศนศิลป์ขนาดใหญ่ การสร้างแต่ละแห่งจึงต้องใช้พื้นที่ งบประมาณ เวลา และกำลังคนจำนวนมาก โดยเฉพาะการสร้างสถาปัตยกรรมในอดีตที่ยังไม่มีเครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนปัจจุบัน การสร้างในช่วงเวลานั้นจึงต้องทำกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย เช่น สร้างปราสาทราชวังเพื่อเป็นที่อยู่ของพระมหากษัตริย์ เจ้าผู้ครองนคร สร้างขึ้นเพื่อพระศาสนา เช่นโบสถ์ วิหาร สร้างขึ้นเพื่อความเชื่อ เช่น ปิรามิด ที่จะกล่าวถึงการสื่อความหมายในงานสถาปัตยกรรมต่อไปคือ ประตูชัย ซึ่งสร้างกันมากในทวีปยุโรป

ประตูชัย (triumphal arch) เป็นสิ่งก่อสร้างมีลักษณะเป็นซุ้มโค้งประดับด้วยประติมากรรม คำจารึก และประมากรรม ตกแต่งอื่น ๆ โดยสร้างขึ้นเพื่อฉลองชัยชนะในการรบแต่ละครั้ง เช่น ประตูชัยที่สร้างขึ้นโดยชาวโรม (Rome) ในปีพ.ศ. ๓๔๘ เพื่อฉลองชัยชนะในการรบที่เมืองฮิสปาเนีย (Hispania) และนิยมสร้างต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันซึ่งพบได้หลายแห่ง เช่น ประตูชัยการ์รูแซล (Arc de Triomphe) เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ออกแบบโดย ม็อง ชาร์ลแกร็ง (Jean Charles Grand) และสร้างขึ้นปีพ.ศ. ๒๓๔๙ (ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑) ที่อยู่ใกล้ประเทศไทยคือประตูชัยที่เมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว ส่วนในบ้านเรามีการสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่เพื่อสื่อความหมายถึงการเสด็จของเหล่าทหารในสงครามต่าง ๆ เช่น พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สื่อถึงความสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชาแห่งพม่า เมื่อเดือนมกราคม ปี พ.ศ. ๒๑๓๕ และอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ที่สื่อถึงวีรกรรมของทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่เสียสละชีวิตในกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส สถาปัตยกรรมแห่งนี้ออกแบบโดย หม่อมหลวงปุม มาลากุล เป็นดาดบลายป็น (อาวุธประจำกายทหาร) ทำเลมรุ่มกันจัดตั้งสลับเป็นกลีบแบบลูกมะเฟือง บลายดาบชี้ขึ้นบน ส่วนคมของดาบหันออก ก่อสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กประดับหินอ่อน สูงประมาณ ๕๐ เมตร ดาดบลายป็นส่วนด้ามตั้งเหนือเพดานห้องโถงใหญ่ ซึ่งใช้เก็บกระสุนปืนใหญ่บรรจุอิฐทหารที่เสียสละชีวิต ด้านนอกมีรูปหล่อทองแดงของนักรบ ๕ เหล่า คือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ขนาดสองเท่าของคนจริง ศิลปินผู้ปั้นรูปเหล่านี้เป็นลูกศิษย์ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สถาปัตยกรรมที่สื่อถึง
การเสียสละชีพของวีรชนไทย

ประตูชัยการ์รูแซล เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ประตูชัย เมืองเวียนนา ประเทศออสเตรีย

กิจกรรมหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

วิเคราะห์การใช้ทัศนธาตุและหลักการออกแบบ เพื่อการสื่อความหมาย

๑. กิจกรรมให้ผู้เรียนสร้างผลงานจิตรกรรม/ประติมากรรมตามจินตนาการ โดยใช้สีตามทฤษฎีสีหรือหลักการใช้สีที่ศึกษา
มาแล้ว
๒. กิจกรรมให้นักเรียนสร้างผลงานจิตรกรรม/ประติมากรรม ตามจินตนาการโดยใช้สื่ออย่างอิสระตามทัศนหรือมุมมอง
ของแต่ละคน
๓. นำหน้าก่อนแกในผลงานจิตรกรรม ช่วยให้เกิดมิติตื้นลึก ใกล้ไกล ศิลปินนำใช้มากในงานศิลปะรูปแบบใด
๔. จุดมุ่งหมายสำคัญของการออกแบบตราสัญลักษณ์ คืออะไร
๕. ความเป็นเอกภาพสำคัญอย่างไรในการสร้างผลงานทัศนศิลป์
๖. ภาพทิวทัศน์ทะเล เหมาะสำหรับการติดตั้งห้องใดในบ้าน อาคาร สำนักงาน
๗. งานทัศนศิลป์แบบเล่าเรื่อง กับการสร้างงานทัศนศิลป์แบบมีนัยยะแฝงไว้ เหมือนหรือต่างกันอย่างไร